

NAŠA

SKUPNOST

LETO III ŠTEV. 7

BEOGRAD

7. aprila 1957

Izhaja dvakrat mesečno,
vsako drugo nedeljoCENA 10 DINARJEV
LETNA NAROČNINA 250 DIN

GLASILO PREDSEDSTVA ZVEZNEGA ODBORA SOCIALISTIČNE ZVEZE DELOVNEGA LJUDSTVA JUGOSLAVIJE

AKTUALNA TEMA

Važna spodbuda

Zvezni izvršni svet je izpolnil obljubo, ki jo je dal ljudski skupščini ob sprejetju letošnjega plana, da bo v kratkem predložil spremembe o razdelitvi dohodka zaradi povečanja materialne osnove gospodarskih organizacij in komun, predvsem pa zaradi povečanja interesa za večjo delovno storilnost. Od sprejetja predpisov pa do njihovega uresničenja je precejšen presledek. Sedaj je težišče akcije pri ljudskih odborih in gospodarskih organizacijah. Pogoje za povečano delovno storilnost imamo, ali pa bodo dovolj izkoriščeni, pa je odvisno od akcionosti podjetij in komun.

Predvsem je treba s predpisi seznaniti delavske svete in vse člane kolektiva. V tistih gospodarskih vejah, kjer je končna razdelitev odvisna od odločb komun, je treba te odločbe sprejeti (spremembe v obveznih planih, spremembe o obveznostih podjetij in drugo), da bi začele spremembe v sistemu čim prej učinkovati na mobilizacijo delovnih kolektivov za večjo delovno storilnost. V samih podjetjih je najpomembnejše, čim prej pretrsti tarifne postavke in premijske pravilnike in uveljaviti čim bolj stimulative pravilnike kot spodbudo za povečanje delovne storilnosti. Temeljiti pretrsi organizacije podjetja, delovnih pogojev, možnih prihrankov pri materialu in delovni sili in boljše izkoriščanja osnovnih sredstev, to so naloge in teme za razpravljanje na zasedanjih delavskih svetov, vse s smotrom: da sprejmejo sklepe in določijo merila za nagajevanje uspešnejšega dela. Smelo se je treba usmeriti k temu, da se nagradi uspeh čim boljše in čim bolj stimulative, ker se bo to večkratno izplačalo. Nedejavnost bo razbita, iniciativa bo dobila spodbudo in uspeh ne bo izostal — tako za posameznika kakor za vso skupnost.

V skupščinski debati je bilo poudarjeno, da je to šele prva etapa o povečanju deleža podjetij pri razdelitvi dohodka. Ali bomo hitreje napredovali, je odvisno od doseženih rezultatov v tej etapi. Za tak smoter se je vredno boriti in zavzeti. Tako zaradi sebe kakor zaradi nadaljnje afirmacije delavskega samoupravljanja.

DRUŽBENO UPRAVLJANJE
ustanov javnih služb

Vzporedno z razvojem družbenega upravljanja v gospodarskih organizacijah se je razvijal tudi sistem družbenega upravljanja v javnih službah. Proces decentralizacije — ločitve javnih služb od sistema državne uprave je bil nujni pogoj za nadaljnjo graditev socialistične demokracije. Upravljanje javnih služb, posebno v prosveti, zdravstvu in socialnih službah — po posebnih organih družbenega upravljanja — je že postalo praksa v na-

ši državi. Naša teorija o socialistični graditvi je postavila osnovne teze ločitve teh služb od sistema državne uprave — toda dlje od teh tez ni napredovala — čeprav je večletna praksa v delu teh ustanov, sam proces graditve sistema samouprave v teh ustanovah, vsilila potrebo tako teoretične obdelave samega sistema kakor tudi uveljavitve določenih novih organizacijskih oblik.

Problematika družbenega upravljanja

Že sedaj se je tok razvoja zastavil tako, da zahteva razpravljanje o novih stvareh. Enotna načela, na katerih naj bi gradili zgradbo družbenega upravljanja, še niso niti opredeljena niti obdelana. Splošni sistem je opredeljen, urejen je bil celo z vrsto zak. predpisov, ki so jih uveljavili bodisi zvezni organi (uredba o ustanovah s samostojnim finansiranjem, uredba o upravljanju zdravstvenih ustanov ali zakon o univerzah), bodisi republiški (zakon o ustanovah za socialno zaščito itd.) Danes je skoraj v vseh javnih ustanovah uvedeno družbeno upravljanje, ki je postalo splošni sistem upravljanja, in na sto tisoč državljanov je začelo aktivno delati v procesu upravljanja, v njih se je razvil interes za izpopolnitev in razvoj teh ustanov — s tem samim pa se je okreplila tudi kontrola, javnosti nad delom in samoupravnim življenjem ustanov. Toda ob velikih rezultatih, ki smo jih dosegli v sistemu družbenega upravljanja, je praksa vendarle postavila vrsto problemov, katerih pravilna rešitev bi omogočila, da bi odpravili številna raznolika in nedosledna načela, neskladno funkcioniranje mnogih ustanov in težnje po krepitvi etatiističnih prvin v upravljanju.

Dosedanja praksa je pokazala, da so največ organov družbenega upravljanja pri ustanovah javnih služb formirali predstavniški organi. Prav zato, ker so bili tako ustvarjeni, pa so pokazali več slabosti, ker njihovo formiranje ni bilo zasnovano na interesih določenih skupin ali družbenih organizacij, temveč na politični zavesti in disciplini imenovanih članov. Brzko je popustila disciplina ali pa oslabela politična zavest o potrebi aktivnega sodelovanja v delu teh ustanov, je nujno postalo slabše tudi delo tega posameznika v tej

ustanovi. Taki ali podobni pojavi niso samo posledica imenovanja članov družbenega upravljanja po državnih organih, temveč tudi nejasno določenih funkcij posameznih organov družbenega upravljanja.

Pojavov pojmovanja, da morajo organi družbenega upravljanja strokovno voditi posle neke ustanove ali službe, je več. Zato postavljajo v organ družbenega upravljanja predvsem strokovnjake. Tako na primer sestavljajo nekatere svete ljudskih odborov strokovnjaki tistih ustanov, nad katerimi opravljajo sveti določene upravne akte in jim dajejo smernice za delo. V takih primerih sveti ne predstavljajo določen družbeni interes, temveč zbere strokovnih ljudi, na katerih se oblikujejo strokovna mnenja.

Vprašanje odnosa do ustanovitelja ustanove je postalo prav tako vprašanje, ki terja rešitev. Ker je ustanovitelj ustanove praviloma predstavniški ali politični izvršni organ, se vzdržuje praksa, da ima ustanovitelj pravico določiti status ustanove, da postavlja vodilne uslužbence, določa finančna sredstva in odloča o prenehanju dela ustanove. Po teh pravicah je ustanovitelj nad organom družbenega upravljanja in je močan činitelj v upravljanju ustanov javnih služb.

Posledica tega je, da se je obdržala praksa, da so še številne ustanove ostale razdeljene po pomenu na občinske, okrajne, republiške itd. Namesto da bi v upravljanju javnih služb krepili težnje od državne uprave, so postajale zaradi pomanjkanja jasnih načel o upravljanju ustanov močnejše nasprotne težnje po bolj čvrstem vezanju ustanov na ustanovitelja.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Iz takega stanja pa izvirajo tudi razne koncepcije o povezovanju ustanov v hierarhični sistem na ožjem ali širšem teritoriju — čeprav je lahko to povezovanje samo funkcionalno, ne pa hierarhično.

Zgoraj smo našli več pojavov v ilustraciji stanja in se ustavili prav pri teh pojavih (čeprav so tudi pozitivne težnje), ki vlečejo nazaj, da bi opozorili na potre-

bo izdelave načel v sistemu družbenega upravljanja. Komisija za družbeno upravljanje pri predsedstvu Socialistične zveze je ob analizi tega stanja prišla do sklepa, da bi bilo potrebno z zbiranjem materiala o stanju in pojavih v dosedanjem razvoju in s tezami o družbenem upravljanju, ki jih bo predložila v razpravljanje, ustvariti pogoje, da bi s splošnim zakonom o družbenem upravljanju še bolj izpopolnili ta sistem.

Teze za razpravljanje o načelih družbenega upravljanja ustanov

Po tezah bi vsebovale osnovna načela naslednje postavke:

Družbeno upravljanje je postalo splošni sistem in bi moglo vsako praktično reševanje graditve tega sistema brez poprejšnje določitve temeljnih načel pripeljati do vrste okrepljenih negativnih pojavov, ki bi lahko ustvarjali nepotrebne kritične položaje.

Da bi se temu izognili, je treba določiti kot osnovo za nadaljnjo graditev družbenega upravljanja ustanov javnih služb naslednja načela:

— v razliko od dosedanje prakse bi se morali vsi organi družbenega upravljanja pri ustanovah deliti na predstavniške, upravne in poslovodske organe. Predstavniške organe kot izraz splošnodružbenih interesov bi naj formirale tiste družbene skupine in organizacije, ki najbolj predstavljajo splošno družbene interese. Formirajo jih lahko delovni kolektiv, uporabniki ustanove, predstavniki družbenih organizacij in skupine državljanov. V tej postavki je bistveno dejstvo, da tvorijo osnovo predstavniškega organa organizacije ali skupine državljanov, ki imajo za delo ustanove tak interes, da se ta krije s splošno družbenim interesom. S samim tem se pojavljajo državni predstavniški organi kot eden izmed činiteljev oziroma interesentov. Sam odnos državnih organov bi bil odvisen konkretno od posamezne službe. Nekatere bi bila njegova funkcija formalna, kontroliranje zakonitosti in potrjevanje volitev organov družbenega upravljanja, nekatere pa bi tudi imenovali svoje zastopnike v predstavniški organ.

Upravne organe naj bi praviloma formirali iz strokovnega dela delovnega kolektiva in bi morali zagotoviti pravilno funkcioniranje ustanov v njihovem delu. Za tekoče delo ustanove (podobno kakor

pri gospodarski organizaciji) bi bil odgovoren poslovodski organ v osebi strokovno kvalificiranega človeka, direktorja ali upravnika, ki bi bil pooblaščen za vodstvo vsakdanjih poslov in bi bil odvisen tako od predstavniškega kakor od upravnega organa.

Tako bi bila funkcija predstavniškega organa določanje temeljne smeri dejavnosti in statuta ustanove. Sprejemal bi pravila ustanove, določal plačni sistem na osnovi predpisov, sprejemal proračune ustanove, postavljaj poslovodske organe, določal smernice kadrovske politike itd. Z drugimi besedami, funkcija predstavniškega organa bi se gibala na liniji družbeno političnega dela.

Funkcija upravnega organa bi bila predvsem sprejemanje tistih aktov upravljanja ustanove, ki se nanašajo na poslovanje ustanove, postavljali bi vodilne uslužbence ustanove in nadzirali personalne posle. Upravni organi v splošnem smislu upravljaajo poslovanje ustanove, ne da bi se spuščali v tekoče posle.

Poslovodski organ — direktor, upravnik — vodi neposredno delo v zvezi z vsakdanjimi posli. Imeti mora pooblastila tudi za določene personalne in disciplinske postopke. Je strokovna oseba ustanove.

Teze izhajajo iz postavke, da je za samoupravnost ustanov bistveno, da sloni na naslednjih dejstvih: da sprejemajo organi upravljanja samostojne odločitve glede poslovanja in upravljanja splošnojanske imovine v okviru zakonov, nadalje, da so na določen način samostojni v personalni politiki in da so v določenem smislu samostojni glede virov finansiranja in glede uravnavanja finančne politike.

Viri in načini finansiranja ustanov javnih služb

Kar se tiče sistema finansiranja ustanov javnih služb, velja dejstvo, da bi bilo nujno najti sistem, ki ne bi bil popolnoma proračunsko finansiranje po državnih organih, ker tako finansiranje zmanjšuje samostojnost ustanove. Toda, ker so ustanove javnih služb različne po svojem značaju in funkciji, se je treba tudi konkretno lotiti vprašanja njihovega finančnega sistema. Ni ga mogoče postaviti enako kakor pri gospodarskih organizacijah, ker ustvarjajo gospodarske organizacije dohodek in sodelujejo pri njegovi razdelitvi, medtem ko večina ustanov javnih služb razporejeni dohodek troši danes prek dr-

žavnih organov. Današnji sistem pa ni dober, novega pa je treba določiti. Pri razpravljanju o tem problemu se je treba lotiti stvari realno in v skladu z možnostmi in smotrnimi pogoji — upoštevajoč tudi dejstvo, da bi morali v sistem novega načina finansiranja vnesti tako vir sredstev, ki jih ustanova dobi na temelju plačil za svoje usluge, kakor tudi vir, ki črpa svoja sredstva iz določenih družbenih skladov. Ti skladi bi morali imeti samostojne z zakonom določene vire dohodkov, medtem ko bi bili kvalitetno omejeni s planom. Gre namreč zato, da postanejo ti viri, kolikor je v danih razmerah mogoče, samostojni in da postanejo neodvisni od lokalnih državnih organov. Ti organi naj bi nadzirali proračune in finančno poslovanje. Kako rešiti vprašanja virov in me-

tod finansiranja ustanov javnih služb je v tem sklopu problemov najobčutljivejše in najtežje vprašanje.

Kar se tiče vprašanja, kako regulirati razmerje med ustanoviteljem in ustanovo, izhaja načelo iz dejstva, da je vsaka ustanova trajna organizacija in nima nihče pravice, da jo ukine, razen v primerih, ki so z zakonom točno določeni. Ustanovitelj lahko ima pravice samo pri ustanavljanju ustanove, v določenih primerih pa tudi pravico, da štiti in kontrolira namen sredstev. Ni upravljalec imovine ustanove, niti njen operativni vodja. Njegove pravice bi se reducirale predvsem na kontrolo trošenja sredstev na osnovi predpisov in pravil. Odnose med državno upravo in ustanovami postavljajo teze na načelu nadaljnje obdelave deatizacije. Predvsem so na stališču, da je treba vlogo organov državne uprave v razmerju do ustanov javnih služb postaviti na enaka načela, na katerih je izdelano to razmerje do gospodarskih organizacij. Funkcija državnih organov naj bi se reducirala na sprejemanje splošnih predpisov in na kontrolo zakonitosti. Samo v izjemnih primerih bi imeli državni predstavniki in politično teritorialni organi določene pravice v kadrovski in finančni politiki.

Tu smo se dotaknili samo nekaterih vprašanj, ki se nanašajo na obdelavo načel za nadaljnji razvoj družbenega upravljanja v ustanovah javnih služb. Gotovo bo prineslo razpravljanje o tej problematiki še nove poglede in nova stališča in bo tako omogočilo, da bomo podrobno obdelali mehanizem in sistem samoupravljanja v ustanovah javnih služb.

AVDO HUMO

Obvestilo

»Naša skupnost« izhaja dvakrat na mesec v štirih izdajah (v srbohrvaščini v cirilici in latinici, v slovenščini in makedonščini)

List izhaja vsako drugo nedeljo

Letna naročnina znaša 250 dinarjev

TEKOCI RACUN

60-KB-5-Ž-367

pri čemer je treba označiti, da je znesek vplačan »Za Našo skupnost«. Pri naročanju je treba navesti tudi katero izdajo želi naročnik.